

Zhang Youwen

*Predsednik Šangajskog društva za svetsku ekonomiju
Naučni savetnik na Institutu za svetsku ekonomiju Šangajske akademije
društvenih nauka*

Inicijativa „Pojas i put”: inovacije u međunarodnoj razvojnoj sinergiji i globalnom upravljanju

Sažetak

Cilj kineske Inicijative „Pojas i put” je da se pospeši međunarodna saradnja i ostvare uzajamna korist i dobici za sve uključene strane. Kad je u pitanju ekonomski razvoj, ova Inicijativa se tiče postizanja sinergije među svim zemljama članicama u ostvarivanju razvojnih ciljeva. U pogledu globalnog upravljanja, Inicijativa „Pojas i put” se tiče inovacija u pravcima i načinima saradnje u cilju pospešivanja ekonomske globalizacije. Inicijativa „Pojas i put” nije samo inovativni mehanizam globalnog sinergističkog razvoja i međunarodne saradnje, već i „kinesko rešenje” za jačanje saradnje u kojoj sve strane dobijaju i rešavanje razvojnih problema sa kojima se svet danas suočava. Ovaj rad ispituje inovacije u okviru Inicijative „Pojas i put”, sa ciljem da se dodatno poboljša saradnja između svih članica „Pojasa i puta” i postignu svi postavljeni ciljevi.

Ključne reči:

Inicijativa „Pojas i put”, međunarodna razvojna sinergija, inovacije u globalnom upravljanju [CLC broj] D61 [Kod za identifikaciju dokumenta] A [Broj rada] 1005-8273 (2017) 05-0088-07

Velika nacionalna Inicijativa Kine „Pojas i put” ima za cilj podsticanje saradnje na međunarodnom nivou i postizanje zajedničke koristi i dobitaka za sve uključene strane. Kad je u pitanju ekonomski razvoj, ona se tiče ostvarivanja sinergije među svim zemljama članicama u ostvarivanju razvojnih ciljeva. Kada je u pitanju globalno upravljanje, Inicijativa „Pojas i put” se tiče inovacija u pravcima i načinima saradnje čiji je cilj da se pospeši ekonomska globalizacija. Predlaganje Inicijative „Pojas i put” označava ulazak Kine u novo doba otvaranja i reformi.

I. MEĐUNARODNA SINERGIJA POSTAJE NOVI RAZVOJNI MEHANIZAM ZA ZEMLJE U RAZVOJU

Razvoj je centralna tema u savremenom svetu i najveći izazov sa kojim se on suočava. Inicijativa „Pojas i put” je „kinesko rešenje” za pitanje razvoja. Kao mehanizam ekonomskog razvoja, „Pojas i put” donosi fundamentalne teoretske i istorijske inovacije jer se zalaže za novi razvojni mehanizam za postizanje sinergije na međunarodnom nivou.

Prilikom razmatranja različitih razvojnih strategija i odgovarajućih razvojnih teorija, svaka članica Inicijative „Pojas i put” pojedinačno donosi strateške odluke, odnosno razvojne strategije se formulišu u skladu sa trenutnim stanjem i razvojnim ciljevima domaće industrije i nivoom razvoja date zemlje. Odluka neke zemlje da li će prihvatiti strategiju „hvatanja priljučka” (engl. *catching-up strategy*) ili strategiju „praćenja” (engl. *following strategy*) obično se zasniva na stanju domaće ekonomije, a ne na saradnji sa drugim državama. Od konkretnih uslova u zemlji i njenih ciljeva zavisi i da li će spoljnotrgovinska strategija biti usmerena ka većem stepenu otvaranja. Kada usvaja strategije i donosi politike, svaka zemlja će iskoristiti spoljne uslove, ali su unutrašnji činioци ti koji odnose prevagu. Zemlja može zatražiti pomoć međunarodne zajednice za razvoj svoje privrede, ali je takva spoljna pomoć obično rezervisana za konkretne projekte i nikada neće promeniti osnovne razvojne uslove u zemlji. Takođe, slučajevi međunarodne saradnje, poput pridruživanja međunarodnim organizacijama, učešća u aktivnostima usmerenim ka regionalnom povezivanju ili ispunjavanja obaveza u vezi sa otvaranjem da bi se dobio pristup stranim tržištima, povećaće stepen ekonomske liberalizacije i stvorice povoljne uslove za razvoj zemlje, ali neće moći da promene njeno razvojno planiranje. Povrh toga, iako je svim zemljama dozvoljeno da u međunarodnim organizacijama pregovaraju sa drugim državama, zemlje u razvoju obično u tim organizacijama nemaju nikakav uticaj. Ukratko, svaka zemlja samostalno formuliše razvojne strategije i one nisu proizvod saradnje sa drugim državama.

Iako je Kina ostvarila značajan napredak u pogledu privrednog razvoja, ona ne namerava da druge države primorava da prihvate njen uspešan model razvoja, jer veruje da se nacionalni uslovi razlikuju od zemlje do zemlje i da razvojna strategija mora da se osmisli na osnovu tih jedinstvenih uslova.

Glavni značaj Inicijative „Pojas i put” jeste u tome što se njime predlaže inicijativa da sve zemlje duž „Pojasa i puta” ostvare razvojnu sinergiju, zajednički i kroz konsenzus stvore „hardverske” (tvrde) i „softverske” (meke) razvojne uslove i postignu zajednički razvoj. Sinergija nije obavezujuća niti predstavlja neprihvatljiv spoljni uslov, već se sastoji od određenog broja

praktičnih mera i projekata. Ove mere i projekti rezultat su saradnje različitih država.

„Petokraki pristup” (odnosno koordinisanje politika, povezivanje infrastrukture, neometana trgovina, finansijsko integrisanje i jačanje međuljudskih veza), koji se primenjuje unutar Inicijative „Pojas i put”, daje uvid u suštinu svih aspekata sinergističkog razvoja. Koordinisanjem politika ostvaruje se sinergija politika pojedinačnih država pod uslovom da postoji konsenzus o razvoju i saradnji i ono predstavlja „meki” uslov za sinergistički razvoj. Koordinisanje politika je dobrovoljno i omogućava veliki stepen autonomije i fleksibilnosti. Ono se razlikuje od sporazuma i obaveza u međunarodnim organizacijama, jer ne samo da olakšava saradnju različitih zemalja na razvojnom planiranju, već i povećava pouzdanost i transparentnost tržišta. Donošenje politika je mahom otvorenog tipa i počiva na saradnji, što vodi realizaciji zajedničkih projekata. Treba, međutim, izbeći preterano stvaranje konkurencije zasnovane na podsticajima. Povezivanje infrastrukture je osnova sinergističkog razvoja i predstavlja „tvrđi” uslov. U infrastrukturu spadaju različite vrste puteva, komunikacionih veza, cevovoda, elektrana, luka, aerodroma, itd. Ove razvojne uslove često odlikuje neefikasnost, pa čak i neproduktivnost kada različite zemlje odvojeno izrađuju razvojne planove. Povezivanje infrastrukture pruža najveće ekonomske dobitke i poklapa se sa interesima različitih zemalja. Ono omogućava svim zemljama koje su deo „Pojasa i puta” da dobiju olakšan pristup velikim tržištima, a da pri tom smanje povezane troškove, a zemljama koje nemaju izlaz na more da dobiju pristup pomorskim lukama da bi ubrzale razvoj. Za zemlje i regione koji su trenutno u ovoj ili onoj meri nedovoljno razvijeni, sveobuhvatno planiranje izgradnje infrastrukture je od dugoročnog značaja. Finansijsko integrisanje je odlučujući činilac za sveukupan razvoj svih zemalja koje su deo „Pojasa i puta”, kao i jedan od „tvrđih” uslova. Finansijsko integrisanje ne podrazumeva samo direktne strane investicije, već i sve vrste kreditnog kapitala i različite načine finansiranja, koji su ključni za izgradnju infrastrukture i finansiranje kompanija. Izgradnja infrastrukture podrazumeva ogromne investicije i dug period isplaćivanja, pa stoga i stvara potrebu za mnogim tržišno orijentisanim mehanizmima finansiranja. Finansijsko integrisanje direktno rešava „dvostruk nedostatak” sa kojim se suočavaju mnoge zemlje u razvoju, pomažući im da reše najveće razvojno „usko grlo”. Umesto da zemlje članice Inicijative međusobno sklope prost odnos dužnika i poverilaca, finansijsko integrisanje je osmišljeno tako da uspostavi otvoren mehanizam za finansiranje, uključujući i apsorbovanje sredstava iz drugih delova sveta i iznalaženje učinkovitijih načina finansiranja koji će zadovoljiti različite potrebe i dovesti do zajedničkog razvoja. Neometana trgovina je odraz napretka u ekonomskoj specijalizaciji i saradnji

među zemljama koje su deo Inicijative „Pojas i put”. Trgovina je pokretač rasta u zemljama u razvoju, odnosno trgovina ima važnu ulogu u ubrzavanju razvoja zemlje. Neometana trgovina podrazumeva ne samo smanjenje carinskih tarifa i uklanjanje neocarinskih barijera, već i olakšavanje različitih vrsta trgovine, povećanje efikasnosti carinskih postupaka i smanjenje logističkih troškova. Olakšana trgovina može da dovede do efikasnije specijalizacije i saradnje unutar Inicijative „Pojas i put” i ubrza zajednički razvoj svih zemalja koje su njen deo. Jače međuljudske veze su jedna od svetlih tačaka Inicijative „Pojas i put” i one vrše veliki uticaj na ekonomsku saradnju članica Inicijative. Između zemalja duž „Pojasa i puta” postoje velike istorijske, kulturne, verske i političke razlike. Iako inicijativa za ekonomski razvoj „Pojas i put” nikako ne teži da te razlike izbriše, zemlje članice moraju da se nose sa negativnim posledicama nekih razlika po ekonomsku saradnju i zajednički razvoj. U te svrhe neophodno je pronaći dodirne tačke i iskoristiti ih za ekonomski razvoj, a u isto vreme očuvati etničke karakteristike. Kada se težnja za razvojem pretvori u konsenzus, saradnja može postati glavni zajednički imenitelj članica Inicijative „Pojas i put”.

„Petokraki pristup” u okviru Inicijative „Pojas i put” očigledno nije samo osnovni okvir za regionalnu saradnju, već i sveobuhvatno rešenje za neke razvojne izazove u međunarodnoj saradnji. U tom smislu, „petokraki pristup” je strateška inovacija za postizanje međunarodne sinergije kako bi se rešili problemi vezani za razvoj. Koristeći gravitacioni model trgovine i druge slične modele, neki naučnici su zaključili da nema mnogo prostora za zajednički razvoj trgovine, jer je većina zemalja unutar „Pojasa i puta” mala i nedovoljno razvijena. Ovim naučnicima nedostaje temeljno razumevanje sveukupnog okvira Inicijative „Pojas i put”. Tržišta se mogu negovati i može se podstaći trgovina i ostvariti rast. Cilj i značaj Inicijative „Pojas i put” je da se postigne zajednički razvoj kroz ostvarivanje sinergije. Stoga analize ili predviđanja zasnovani isključivo na statusu kvo zemalja članica Inicijative „Pojas i put” ne odražavaju njenu srž i suštinu.

II. PROMENE U PROSTORNOM OBRASCU OTVARANJA KINE OD OBRASCA GRADIJENTA DO PARALELNOG OBRASCA

Inicijativa „Pojas i put” zahteva koordinisanje raznih razvojnih politika i planova među zemljama. U pogledu otvaranja same Kine ka ostatku sveta, prioritet treba da budu srednja i zapadna Kina i da se model razvoja promeni od prethodnog obrasca gradijenta u paralelni tip.

Teorija komparativnih prednosti dokazala je da otvaranje pogoduje ekonomskom razvoju, pa se u razvojnoj ekonomiji smatra da je ekonomija koja počiva na otvaranju obično efikasnija, bez obzira na njenu veličinu. Treba, međutim, istaći da su ove ekonomske pretpostavke zasnovane na modelu malih zemalja u kojima ne postoje velike razlike u razvoju između različitih oblasti.

Kina je velika zemlja sa dugim kopnenim granicama. Iz istorijskih razloga, postoje ogromne razlike u stepenu razvoja između priobalnih regija Kine i regija u unutrašnjosti zemlje. Shodno tome, Kina je odlučila da otvaranje i reforme započne u priobalnim regijama, koristeći prednosti koje pruža pomorski saobraćaj da u ovim oblastima poveća otvorenu spoljnu trgovinu. Kasnije su na jugu Kine uspostavljene specijalne ekonomske zone, po uzoru na Hongkong i Makao. Pošto se nalazi blizu Tajvana, Japana i Južne Koreje, istočna Kina je privukla ogromna strana ulaganja. Nešto razvijenija infrastruktura u nekim gradovima duž istočne obale (poput Šangaja) takođe je pomogla da se privuče strani kapital i osnaže izvozno orijentisane industrijske grane. Uvođenje stranog kapitala i razvoj izvozne industrije ne samo da su glavna odlika otvorene ekonomije, već imaju i glavnu ulogu u razvoju priobalnih regija na jugu i istoku Kine. Ovaj strateški izbor je napravljen uzimajući u obzir veličinu zemlje i realnosti razvoja i predstavlja prvu inovaciju u otvaranju Kine ka ostatku sveta.

Zahvaljujući sticanju sve većeg i kvalitetnijeg iskustva vezanog za otvaranje u specijalnim ekonomskim zonama i priobalnim ekonomskim i tehnološkim razvojnim zonama, kineska politika otvaranja postepeno je postala nacionalna strategija koja ne poznaje regionalne razlike. Srednja i zapadna Kina takođe mogu da privuku strana ulaganja i učestvuju u spoljnoj trgovini. Međutim, celokupno otvaranje i razvoj Kine neizbežno prate obrazac gradijenta: nivo otvorenosti i razvoja u istočnoj Kini je veći nego u srednjoj i zapadnoj Kini. Iako je Kina usvojila nacionalnu strategiju „Projekat razvoja zapada” i dala prioritet premeštanju nekih industrija sa Istoka u srednju i zapadnu Kinu, ovaj obrazac se nije promenio. Kina je počela da uspostavlja strateške ekonomske zone u oblastima unutar zemlje i postigla je veliki razvojni zamajac. Ipak, ove nove strateške ekonomske zone zbog geografskih ograničenja još uvek zaostaju za priobalnim regijama u pogledu stepena otvorenosti.

Da bi iz velike privrede prerasla u globalnu ekonomsku silu, Kina mora da smanji razlike u otvorenosti i razlike u stepenu razvoja između istočnih regija i regija u srednjoj i zapadnoj Kini. U takvim okolnostima, Inicijativa „Pojas i put” predstavlja dodatnu inovaciju u primeni kineske strategije otvaranja ka ostatku sveta.

U skladu sa Inicijativom „Pojas i put”, izgradnja koridora ka jugozapadnoj, zapadnoj i severnoj Kini, koja uključuje i kopnene i pomorske puteve, usvojena je kao važna strategija za prevazilaženje geografskih prepreka i pospešivanje otvorenosti i razvoja u ovim oblastima. Izgradnja koridora ima i domaće i strane delove, pa stoga međunarodna saradnja postaje ključna za otvaranje oblasti u unutrašnjosti Kine.

Inicijativa „Pojas i put” će na taj način postepeno promeniti strukturu otvaranja Kine od sadašnjeg obrasca gradijenta do paralelnog obrasca. Drugim rečima, vrlo je izvesno da će oblasti u istočnoj, srednjoj i zapadnoj Kini na različite načine razviti spoljnoekonomske i spoljnotrgovinske odnose. Kinesko-evropska kontinentalna železnička mreža, koja je sada u celosti puštena u pogon, pokazala je delotvornost i izvodljivost ovog novog razvojnog obrasca u regijama u srednjoj i zapadnoj Kini.

Inicijativa „Pojas i put” je na inovativan način dokazala da se geografski uslovi mogu promeniti i preoblikovati, te da i oblasti u unutrašnjosti mogu da postanu središte međunarodne trgovine i saradnje. Preoblikovanje geografskih uslova promenilo je uvreženo stanovište po kome su geografski činioci nepremostiva prepreka u ekonomskom razvoju i analizi. Naravno, preoblikovanje geografskih uslova nije izvodljivo bez ogromnih ulaganja, mogućnosti da se izgradi infrastruktura i koordinisanje politika sa susednim zemljama. Kao izuzetno složna i sveobuhvatna strateška tema, preoblikovanje geografskih uslova podignuto je na novi nivo u skorašnjim pokušajima Kine da premesti industrijske delatnosti iz priobalnih regija u regije u unutrašnjosti zemlje.

Usvajanje paralelnog obrasca otvaranja svakako ne znači da će isti model biti usvojen u svim delovima Kine u okviru njenog otvaranja ka ostatku sveta. Specifičan način otvaranja u svakoj regiji će mahom zavisiti od njenog industrijskog razvoja i geografskih odlika. Roba se iz zapadne Kine može železnicom transportovati do Evrope, a roba iz istočne Kine se do Sjedinjenih Država može dopremiti pomorskim transportom. Model otvaranja graničnih oblasti najvećim delom zavisi od ekonomskih uslova u susednim državama.

Primena kineskog „Projekta razvoja zapada” je ključna za spajanje domaće razvoja i Inicijative „Pojas i put”. Razvoj i otvaranje srednje i zapadne Kine do sada nisu imali isti tok kao u istočnoj Kini: prilikom otvaranja ka ostatku sveta, istočna Kina se razvijala privlačenjem stranog kapitala tako što je ponudila povoljne politike i reformisala stari sistem, donekle i zbog toga što kineska tržišna ekonomija tokom osamdesetih i devedesetih godina prošlog veka nije u potpunosti bila razvijena. Međutim, trideset godina nakon što je usvojila politiku otvaranja i reformisanja, Kina se nalazi u potpuno novoj razvojnoj fazi. Razdoblje otvaranja podstaknutog odgovarajućim

politikama je završeno i kineske vlade sada tretiraju strane kompanije na isti način kao i domaće. Osim toga, domaće tržište u Kini nije bilo potpuno otvoreno za strana ulaganja u ranim fazama otvaranja. Pošto je situacija danas potpuno drugačija, nemoguće je pospešiti razvoj srednje i zapadne Kine (posebno proizvodnog sektora) tako što će stranim investitorima naprosto biti ponuđene povoljne politike. Značaj realizacije Inicijative „Pojas i put” leži u podsticanju izgradnje infrastrukture i poboljšanoj povezanosti srednje i zapadne Kine sa ostatkom sveta, pri čemu se u obzir uzimaju specifični uslovi u ovim regijama, a naglasak se stavlja na program saradnje i zajedničkog razvoja. Kao rezultat toga, uticaj „Projekta razvoja zapada” se proširio daleko van granica zemlje zahvaljujući Inicijativi „Pojas i put”.

III. PROŠIRENJE KRUGA PARTNERA ZA SARADNJU OD RAZVIJENIH ZEMALJA NA ZEMLJE U RAZVOJU

Kina je u okviru Inicijative „Pojas i put” proširila krug zemalja sa kojima ostvaruje saradnju sa razvijenih ekonomija na ekonomije u razvoju.

Otvaranje ka ostatku sveta podrazumeva korišćenje svih međunarodnih resursa u cilju razvoja Kine. Zbog zaostale tehnologije i slabe ekonomije na početku otvaranja krajem sedamdesetih godina prošlog veka, Kina nije mogla da realizuje svoju izvoznu politiku. Stoga su privlačenje direktnih stranih investicija i napredna tehnologija bile jedine opcije koje je Kina imala na raspolaganju, pa je ona uložila velike napore da preko razvijenih zemalja i regija dobije pristup potrebnoj tehnologiji. Te zemlje i regije ne samo da su imali kapital i tehnologiju koja je Kini bila potrebna, već i velika međunarodna tržišta za kojima je Kina vapila. Od devedesetih godina XX veka, međunarodni transfer tradicionalnih industrija je, uz međunarodnu poddelu rada na lanac vrednosti kad su u pitanju neki novi i sve složeniji proizvodi, postao važan deo globalizacije. Potencijal domaćeg tržišta u Kini i niska cena rada potpuno su se poklopili sa ovim trendom u globalizaciji, pa su privukli ogroman broj stranih kompanija i investitora iz razvijenih zemalja i regija. U ovoj fazi je Kina, ako se izuzmu potražnja za sirovinama i neki projekti izgradnje, za većinu zemalja u razvoju bila glavni konkurent na tržištima sa nižim cenama. Kad je u pitanju međunarodna mobilnost faktora proizvodnje na tržištu koje je ubrzano prolazilo kroz proces globalizacije, razvijene zemlje su u to doba imale napredne faktore proizvodnje, poput tehnologije, tržišnih marki i prodajne mreže, a Kina nije imala ništa osim mnogobrojne neobučene radne snage. Stoga je u ovoj početnoj fazi Kina, u saradnji sa razvijenim zemljama, morala da se oslanja na vertikalnu speci-

jalizaciju, uključujući i interindustrijsku vertikalnu specijalizaciju i specijalizaciju lanca vrednosti u okviru proizvodnje pojedinačnih proizvoda.

Iako Kina nije bila zadovoljna položajem pri dnu lestvice vertikalne specijalizacije, ona je Kini otvorila put ka brzom razvoju i iskorišćavanju istorijske prilike za ekonomsku globalizaciju. Direktne strane investicije i uvoz naprednih faktora proizvodnje iz razvijenih zemalja bili su ključni za uspeh Kine u ovom periodu. Ipak, kada je Kina završila početnu fazu razvoja i umanjila siromaštvo, počela je da postavlja sebi više ciljeve i model korišćen u početnoj fazi razvoja uskoro je postao zastareo. U drugoj razvojnoj fazi, Kina je postavila sebi ambiciozan cilj da samostalno uvodi inovacije i oslanjala se na razvijanje naprednih faktora proizvodnje (poput tehnologije i tržišnih marki) da bi dosegla više segmente međunarodne podele rada. U međuvremenu, Kini je bila neophodna nova strategija otvaranja za ovu novu istorijsku razvojnu fazu, što je za ishod imalo pokretanje Inicijative „Pojas i put”.

Izraz „nova istorijska razvojna faza” je višeznačan: prvo, ukazuje na to da je Kina nastupila kao ekonomska sila u nastajanju i druga najveća svetska ekonomija. Njena industrija je u celini prošla proces nadgradnje, pa Kina sada može da utiče na svetsku ekonomiju zbog velikih proizvodnih kapaciteta. Kineske inovacije i industrijske grane koje se razvijaju postaju konkurencija razvijenim zemljama. Istovremeno, ogromni proizvodni kapacitet mnogih tradicionalnih industrija, poput izgradnje infrastrukture i proizvodnje opreme, pomaže Kini da saraduje sa zemljama u kojima su ove industrije relativno nerazvijene. Povrh toga, Kina ima veliki kapital i može da ulaže u mnoge oblasti u različitim zemljama. Ukratko, struktura komparativne prednosti Kine potpuno se promenila.

Zbog toga Kina u ovoj novoj istorijskoj fazi treba ne samo da neprekidno saraduje sa razvijenim zemljama da bi dodatno proširila pristup tržištu najnovijih industrija (posebno savremenoj uslužnoj industriji), već i da pronade nove načine za ostvarivanje međunarodne saradnje usled strukturnih promena u svojoj komparativnoj prednosti. Većini zemalja koje su deo Inicijative „Pojas i put” potrebni su ulaganje u infrastrukturu i veće investicije da bi modernizovale tradicionalne grane domaće industrije na početku industrijalizacije, što će dovesti i do ogromne potražnje za robom široke potrošnje kada industrijalizacija dobije zamah. S obzirom na trenutne komparativne prednosti Kine, neophodno je i realno da ona proširi saradnju u cilju otvaranja sa razvijenih zemalja na susedne zemlje u razvoju. Otud proizlazi strateška inovacija Inicijative „Pojas i put”: Kina se ne zadovoljava time što je uspešno postala deo međunarodne podele rada zasnovane na lancu vrednosti, koju su osmislile razvijene zemlje, niti neverovatnim postignućima u svom ekonomskom rastu. Umesto toga, Kina pravi istorijske promene

u svojoj komparativnoj prednosti da bi u velikoj meri proširila krug svojih partnera za saradnju, što predstavlja veliku inovaciju u nastojanjima Kine da nađe nove načine otvaranja i razvoja.

Saradnja na razvoju proizvodnih kapaciteta jedan je od ciljeva Inicijative „Pojas i put”, ali ona nikada ne podrazumeva prost transfer proizvodnih kapaciteta. Proizvodni kapaciteti nekih industrijskih grana (poput ekstraktivne industrije) ne mogu se preneti, a prenos nekih industrija može nametnuti velike troškove. Dostupnost lokalnog tržišta određuje da li je prenos određene industrije ekonomski opravdan. Saradnja vezana za proizvodne kapacitete ne bi trebalo da se shvata samo kao potraga za stranim tržištem usled viška kapaciteta. Proizvodi se ne mogu plasirati ni na jednom tržištu ako u datoj zemlji ne postoji razvojna potreba. Postoji velika verovatnoća da saradnja neće biti održiva ukoliko je vođena isključivo potrebom Kine za tržištima. Ova saradnja treba da se zasniva na velikim investicijama i trgovini od kojih sve uključene strane imaju korist i koje su za sve strane održive. Inicijativa „Pojas i put” je precizno usmerena ka postizanju sveopšte ekonomske saradnje i dugoročnog ekonomskog razvoja. Shodno tome, ona nije samo novi segment otvaranja Kine, već i novi način međunarodne specijalizacije.

Saradnja Kine sa članicama Inicijative „Pojas i put” može poprimiti mnoge oblike koji se razlikuju u odnosu na saradnju Kine sa razvijenim zemljama. To najpre može biti ulaganje u infrastrukturu: Kina je u ovom pogledu u povoljnom položaju i pomaže ovim zemljama da povećaju dugoročni razvojni kapacitet tako što poboljšava njihovu infrastrukturu. Zatim, prenos industrija: proizvodna industrija Kine ne samo da će imati pristup novom i velikom tržištu, već će i ubrzati proces industrijalizacije u ciljnim zemljama. Treće, specijalizacija lanca vrednosti: članice Inicijative „Pojas i put” će imati koristi od specijalizacije lanca vrednosti tako što će iskoristiti svoju jeftinu radnu snagu, dok će proizvodna industrija Kine povećati konkurentnost kroz saradnju.

IV. STRUKTURA SPOLJNOEKONOMSKIH ODNOSA NAPREDUJE OD JEDNOSMERNOG KA DVOSMERNOM TOKU

Kampanja izlaska kineskih preduzeća na globalnu scenu (*Going Global Campaign*) važna je odlika Inicijative „Pojas i put”, koja će dovesti do istorijskih promena u kineskom razvoju u pravcu otvaranja. Menjanje fokusa sa prethodnog

„uvoženja” na podjednako jak naglasak na „izlazak na globalnu scenu” je neophodan ako Kina želi da spoji otvaranje i Inicijativu „Pojas i put”.

Razvojni model otvaranja, koji preovlađuje u poslednjih trideset godina, prilagođen je kao razvojna strategija trendu globalizacije. Važna odlika ekonomske globalizacije je međunarodni protok proizvodnih faktora, koji omogućavaju direktne strane investicije, čime se ostvaruje međunarodna saradnja zasnovana na različitoj strukturi proizvodnih faktora u različitim zemljama. Konkretno, priliv stranih investicija kombinuje se sa radnom snagom zemlje domaćina da bi se pokrenula proizvodnja i ponovni izvoz na svetsko tržište. U prethodnoj fazi ekonomskom razvoju, glavni pokretač u čitavoj Kini je bio suficit trgovinskog bilansa, koji su stvorili izvoz i posebno strana ulaganja. Stoga se ekonomski rast ostvarivao putem izvoznog modela rasta u kome su preovlađivala strana ulaganja, što je jedna od najvažnijih odlika razvojnog modela Kine.

Kineski razvojni model uveo je istorijsku i epohalnu inovaciju, jer je ranije u razvojnim modelima akcenat bio na brzom sprovođenju industrijalizacije i donošenju izbora u spoljnoekonomskim odnosima (da se naglasak stavi na protekcionizam i zamenu uvoza ili da se prihvati slobodna konkurencija i razvoj kroz poboljšanje efikasnosti). Model zasnovan na stranim investicijama ne spada među postojeće konvencionalne razvojne modele. Stoga pokretač uspešnog kineskog razvoja, koji karakterišu otvaranje i iskorišćavanje globalizovanih proizvodnih faktora, predstavlja inovaciju u razvojnim modelima.

Važna odlika ovakvog razvojnog modela je jednosmeran tok, odnosno neto priliv kapitala i neto odliv proizvoda tokom dugih perioda. Njihov krajnji ishod su ogromne devizne rezerve. Prednost jednosmernog obrasca je u tome što podstiče veliki rast domaće ekonomije, što je bilo neophodno i važno u ranim fazama razvoja Kine, pošto je na taj način u isto vreme uklonjen problem takozvanog „dvostrukog nedostatka”, koji postoji u svim ekonomijama u razvoju. Međutim, dugoročan jednosmerni tok za posledicu ima i neiskorišćene rezerve i fondove i optužbe međunarodne zajednice za protekcionizam na račun kineske vlade.

Kina je već početkom XXI veka predložila strategiju izlaska kineskih preduzeća na globalnu scenu (*Going Global Campaign*). U to vreme, naglasak je bio na održavanju stabilnog snabdevanja sirovinama. Kasnije su spajanja i akvizicije u inostranstvu postepeno postale primarni oblik primene ove strategije i odigrale značajnu ulogu u razvoju Kine. Danas Inicijativa „Pojas i put” dodatno obogaćuje konotacije i inovativni značaj ove strategije.

Ako priliv stranih investicija ukazuje na povoljnu perspektivu za domaći razvoj i povoljnu klimu za ulaganja, ulaganja u inostranstvo su odraz povećane konkurentnosti preduzeća i smelog nastupanja Kine na globalnom

tržištu. Konkurencija se danas odvija na globalnom nivou. Snažna ekonomija neizbežno počiva na određenom broju preduzeća svetskog ranga. Osim kroz izvoz proizvoda, međunarodna konkurencija se ostvaruje i kroz direktne investicije. Preduzeća koja ulažu na međunarodnom tržištu moraju da pronađu najpovoljnije prilike za ulaganje i prođu kroz proces razvoja. Zнатan broj zemalja duž „Pojava i puta” još uvek su u početnoj fazi industrijalizacije. Te zemlje čeka dug put do završetka izgradnje infrastrukture i procesa industrijalizacije, što potencijalnim investitorima pruža dosta prostora za ulaganja. Inicijativa „Pojava i put” se zalaže za ujedinjeno tržište za razvoj preduzeća, kako u Kini tako i u ostatku sveta. Stoga ova inicijativa nije zasnovana isključivo na potrebama Kine, već predstavlja i odgovor na ključne interese zemalja članica (odnosno njihove ekonomske potrebe). Inicijativa „Pojava i put” se zasniva na zajedničkoj koristi, pošto je otvorenost u skladu sa ključnim interesima svih zemalja koje su deo inicijative. Inicijativa „Pojava i put” pruža i mogućnosti za ulaganja preduzećima širom sveta i postaje pokretač globalnog ekonomskog razvoja.

Kad su pristup za umanj enje rizika za investicije u inostranstvo i postizanje veće efikasnosti u pitanju ključ leži u razumnoj strategiji ulaganja. Pre svega, neophodno je pustiti da tržište određuje izbore pod uslovom da su politike različitih vlada koordinisane. Tako preduzeća i tržišta kapitala mogu da iznađu najrazumnija investiciona rešenja. Drugo, neophodno je omogućiti lokalnoj vlasti da u potpunosti ostvari pozitivnu ulogu, ostvariti industrijski razvoj koji će imati ulogu potpore i pomoći pojedinačnim preduzećima da prevaziđu nedaće. Treće, važno je izgraditi više industrijskih parkova da bi se poboljšalo industrijsko grupisanje i učinkovita administracija.

Pri korišćenju investicija u inostranstvo za pospešivanje domaćeg razvoja, važan mehanizam je da se integrišu investicije u inostranstvo sa razvojem domaćeg izvoza, čime se stvara sinergistički efekat i povećava izvoz domaćih proizvoda i unapređuje industrija. Drugi važni razvojni pristupi su povećanje specijalizacije kroz ulaganja, uspostavljanje specijalizacije lanca vrednosti za proizvode i povećanje izvoza domaćih delova i komponenti.

V. PRISTUP GLOBALIZACIJI ZASNOVAN NA PROJEKTIMA

Inicijativa „Pojava i put” poziva sve zemlje da učestvuju u globalizaciji i pospeše ekonomski razvoj. Stoga je iznalaženje načina da se pospeši globalizacija centralni deo ove inicijative. Slučaj i uspeh Kine su u više navrata pokazali da je pristup zasnovan na projektima koristan način podsticanja globalizacije.

Od Drugog svetskog rata neprekidno teče proces regionalizacije i integrisanja svetske ekonomije. Ekonomska globalizacija postaje nepovratan trend, koji iz temelja menja svetsku ekonomiju i pospešuje privredni razvoj u svim zemljama. Ipak, s napredovanjem globalizacije neizbežno se ukazuju i razne kontradikcije. Kao što pokazuju Bregzit i povlačenje Sjedinjenih Država iz Transpacifičkog partnerstva, javlja se i trend antiglobalizacije. Razlog zašto se globalizacija suočava sa problemima u kontinuiranom razvoju je taj što je mehanizam deljenja dobiti mnogo komplikovaniji u poređenju sa saradnjom (primer za to je Evropska unija). Uz to, usled sve većeg broja interesnih strana u saradnji postaje sve teže postići konsenzus u odnosu na zahteve različitih zemalja (primer za to je Svetska trgovinska organizacija). Zbog kontradikcija globalizacije i posebno zbog prepreka u pregovorima Svetske trgovinske organizacije, u toku su pregovori o raznim sporazumima o regionalnoj saradnji i bilateralnoj trgovini.

Pregovori o globalnoj multilateralnoj saradnji, regionalnoj saradnji i bilateralnoj saradnji kao zajednički element imaju proces institucionalizacije: sve učesnice sklapaju sporazum, utvrđuju niz pravila, pa čak i osnivaju organizacije. Istovremeno, institucionalizacija je preduslov da se sve učesnice obavežu, a zatim i da te obaveze ispune. Takvi institucionalizovani dogovori često uključuju razmenu interesa, isprepletane odnose, velike poteškoće u pregovorima i dugu realizaciju.

Zemlje duž „Pojasa i puta” su brojne i u velikoj meri se razlikuju u pogledu nacionalnih uslova i ekonomskog razvoja. Ako bi se saradnja u okviru Inicijative „Pojas i put” sprovodila na isti način kao u Ujedinjenim nacijama ili Svetskoj trgovinskoj organizaciji, vrlo je verovatno da bi pregovori trajali godinama pre nego što bi iznedrili nešto konkretno. Kineska Inicijativa „Pojas i put” nudi pragmatičniji pristup. U poređenju sa početnom fazom institucionalizacije ili obavezivanja, u saradnji zasnovanoj na projektima, učesnice ne moraju da se obavežu u vezi sa stepenom otvaranja (što je posebno važno za zemlje u razvoju). Od kada je Inicijativa „Pojas i put” zvanično pokrenuta, pre više od tri godine, realizovani su mnogi projekti u zemljama duž „Pojasa i puta”. Osnovane su i počele sa radom mnoge ključne institucije, poput Azijske banke za infrastrukturna ulaganja (AIIB). Ti uspesi su jasno pokazali inovativni značaj Inicijative „Pojas i put” u pogledu podsticanja saradnje.

Usled otežanog toka globalizacije poslednjih godina, mnoge zemlje biraju bilateralne pregovore i transparentnije bilateralne trgovinske i investicione sporazume. Od kada je pokrenuta Inicijativa „Pojas i put”, Kina je već potpisala bilateralne sporazume o saradnji sa mnogim članicama Inicijative, a sa nekim zemljama su u toku pregovori. To dokazuje da saradnja zasnovana na projektima ne isključuje institucionalizovanu saradnju, ali su

koristi od bilateralne i podregionalne saradnje opipljivije i lakše se mogu predvideti. Stoga je regionalna saradnja, zasnovana na mnogim bilateralnim sporazumima, možda praktičnija u uslovima globalizacije koja je zahvatila savremeni svet.

Stavljanje naglaska na bilateralnu saradnju zasnovanu na projektima ne isključuje regionalnu saradnju. Inicijativa „Pojas i put” je još uvek u početnoj fazi. Kina pridaje veliku važnost postizanju konsenzusa o saradnji, što je pokazao „Forum inicijative 'Pojas i put' za međunarodnu saradnju”, održan u Pekingu 2017. godine. Postizanje konsenzusa stvara povoljne uslove za koordinisanje politika, što je preduslov za sveobuhvatno poboljšanje institucionalizovane saradnje i uspostavljanje mehanizama saradnje. Treba istaći i da Inicijativa „Pojas i put” nije isključivo regionalna i otvorena samo za već uspostavljene organizacije i određene članice. Preuzimanjem određenih obaveza i dobijanjem pristanka od drugih članica, i druge zemlje i regioni mogu postati članovi Inicijative. Inicijativa „Pojas i put” je otvorena platforma za međunarodnu saradnju i podržava učešće zemalja širom sveta. Mnogi čelnici država i vlada iz regiona koji nisu deo „Pojava i puta” prisustvovali su „Forumu inicijative 'Pojas i put' za međunarodnu saradnju”. Takođe, među članicama Azijske banke za infrastrukturna ulaganja (AIIB) su i zemlje koje nisu deo „Pojava i puta”. Stoga Inicijativa „Pojas i put” ne podstiče samo regionalnu, već i globalnu saradnju. Glavna odlika globalne dimenzije Inicijative „Pojas i put” je najpre inovativni mehanizam saradnje.

Prema nekim naučnicima, dominacija SAD je standard globalizacije i sve zemlje treba bezuslovno da prihvate taj standard da bi učestvovala u globalizaciji. Takvo stanovište je posebno bilo zastupljeno pre nego što su se SAD povukle iz Transpacifičkog partnerstva. Sistemi upravljanja u razvijenim zemljama poput SAD imaju značaj standarda sa stanovišta liberalizacije i ravnopravnosti u globalizovanoj trgovini i investicijama. Međutim, sistem tržišne ekonomije razlikuje se od zemlje do zemlje, baš kao što se u različitim periodima razlikuju i njihov nivo razvoja i potreba za spoljnim svetom. Proces otvaranja i učestvovanja u globalizaciji treba da se poklapa sa razvojnim potrebama svojstvenim svakoj zemlji. To je posebno važno za zemlje u razvoju i upravo su one razlog zašto se u okviru mnogih međunarodnih sporazuma prave posebni aranžmani. Pošto većina zemalja duž „Pojava i puta” pripada zemljama u razvoju, Kina bira održiviji način saradnje i napretka, što predstavlja još jednu inovaciju na putu ka globalizaciji.

VI. INICIJATIVA „POJAS I PUT” SE POKLAPA SA RAZVOJNIM POTREBAMA I DOPUNJAVA I INOVIRA GLOBALNO UPRAVLJANJE

Zbog stalnog napredovanja ekonomske globalizacije, pitanje poboljšanja globalnog upravljanja sve više dobija na značaju. Inicijativa „Pojas i put” nudi rešenje za ovu praktičnu potrebu, dopunjava globalno upravljanje i u njega unosi inovacije. Istorijski posmatrano, u ekonomskoj globalizaciji su dominantne razvijene zemlje (posebno Sjedinjene Države), a ekonomski razlog je taj što su preduzećima u razvijenim zemljama potrebna veća tržišta robe i više prilika za ulaganje. Zbog toga u globalizaciji, koju predvode razvijene zemlje, nužno važe mahom pravila razvijenih tržišnih ekonomija. Zemljama u razvoju globalizacija pruža prilike, ali i postavlja izazove pred njih. Trgovinska specijalizacija može da ubrza ili uspori proces industrijalizacije. Priliv stranih investicija može da podstakne rast i izvoz ili da dovede do gubitka prihoda zbog niskog položaja zemalja u razvoju u specijalizaciji lanca vrednosti. Svaka uspešna razvojna strategija zasniva se na iskorišćavanju prednosti i izbegavanju nepovoljnih okolnosti i ključna je za rast ekonomija u razvoju.

Shodno tome, globalno ekonomsko upravljanje, kojim dominiraju razvijene zemlje, nužno ide putem institucionalizacije razvijenih tržišnih ekonomija, gde zemlje u razvoju gotovo da nemaju nikakvog uticaja. S obzirom na globalne razvojne izazove, najvažniji cilj globalnog upravljanja je da zadovolji razvojne potrebe velikog broja zemalja u razvoju.

Kina je tokom proteklih nekoliko godina usvojila četiri glavna pristupa za učestvovanje u globalnom upravljanju. Prvo, Kina maksimalno koristi postojeće međunarodne sisteme. Na primer, Ujedinjenje nacije od kraja II svetskog rata imaju važnu ulogu u postizanju mira i saradnje u svetu. Kao jedan od osnivača i kao stalna članica Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, Kina aktivno radi na očuvanju nadležnosti i funkcija Ujedinjenih nacija. Kina se na sličan način odnosi i prema Svetskoj trgovinskoj organizaciji, koja ima važnu ulogu u slobodnoj i fer trgovini na globalnom nivou. Drugo, Kina radi na reformisanju nelogičnih delova postojećeg sistema. Na primer, Međunarodni monetarni fond (MMF) ima važnu ulogu u održavanju globalne finansijske stabilnosti. Ipak, on ne ide u korak sa promenama u vezi s pravom glasanja, zbog čega mu je potrebna sveobuhvatna reforma. Treće, Kina radi na ispravljanju nedostataka u postojećem sistemu globalnog upravljanja. Na primer, Svetska banka i druge međunarodne agencije za pomoć u razvoju imaju značajne uloge, ali njihovi fondovi ne mogu da zadovolje ogromne globalne razvojne potrebe. Nova razvojna banka (NDB)

i Azijska banka za infrastrukturna ulaganja (AIIB) deo su napora Kine u ovom pravcu. Četvrto, Kina unosi inovacije u načine upravljanja da bi zadovoljila nove razvojne potrebe. Na primer, sve zemlje moraju da sarađuju na problemu globalnog zagrevanja. Kina aktivno ispunjava svoje obaveze o smanjenju emisija gasova i doprinosi razvoju globalnog sistema upravljanja životnom sredinom.

Inicijativa „Pojas i put” nije samo velika strategija i inovativna mera koju je Kina preduzela da bi poboljšala globalno upravljanje, već i „kinesko rešenje” koje podstiče saradnju zarad zajedničke koristi svih strana. Kina popunjava prazninu globalnih razvojnih fondova kroz osnivanje Azijske banke za infrastrukturna ulaganja (AIIB), Fonda za „Put svile” i Nove razvojne banke (NDB) i sopstvenim naporima podstiče finansijsko učešće širom sveta. Zbog nedovoljne regionalne saradnje u okviru Inicijative „Pojas i put”, Kina se istovremeno zalaže i za sveobuhvatnu saradnju u okviru „petokrakog pristupa” i podstiče razvojni model u kome sve strane imaju koristi i ostvaruju napredak.

Podsticanje regionalne saradnje tako što se u obzir uzimaju individualne razvojne potrebe je za Kinu početna tačka u poboljšanju globalnog upravljanja, što je stav koji se suštinski razlikuje u poređenju sa stavom razvijenih zemalja. Ključni institucionalni aranžmani razvijenih zemalja zahtevaju da sve zemlje obezbede slobodan ulazak na tržište, garantuju fer konkurenciju, obezbede slobodnu tržišnu ekonomiju, uklone tržišne intervencije, podržavaju domaća preduzeća, primene međunarodne kriterijume i uspostave mehanizme za rešavanje sporova. To su razumni zahtevi utoliko što pomoću njih tržišta bolje funkcionišu. Međutim, za većinu zemalja u razvoju to nisu najvažnije i najpreče potrebe, pošto njihova tržišta nisu u potpunosti razvijena. Za njih je presudnije da ubrzaju razvoj, stvore uslove za razvoj i uklone prepreke za razvoj (poput siromaštva i društvene nestabilnosti). Stoga je u podsticanju međunarodne saradnje primarno zadovoljiti razvojne potrebe zemalja u razvoju, a ne zahtevati da ove zemlje uspostave skup zaokruženih sistema prema standardima razvijenih zemalja. Iako ubrzano postaje svetska sila, Kina razume važnost razvojne strategije, važnost optimalnog iskorišćavanja globalizacije i važnost pozitivne uloge vlade u oblasti razvoja. Stoga novi model globalnog upravljanja za koji se zalaže Kina možda više odgovara različitim potrebama zemalja u razvoju. Nastojanja Kine u okviru Inicijative „Pojas i put” će najverovatnije dovesti do postepenog formiranja novog načina globalnog upravljanja, koji će se suštinski poklapati sa trendom globalizacije, zadovoljavati najpreče potrebe zemalja u razvoju, poštovati nacionalne uslove i izbore svih zemalja i biti usmeren ka zajedničkoj koristi i ostvarivanju dobitka za sve strane.

Da li Kina želi da dominira unutar Inicijative „Pojas i put”? To je pitanje koje su postavili neki članovi međunarodne zajednice. Ako pitanje znači da li je svrha „Pojasa i puta” samo da zadovolji potrebe Kine, onda odgovor treba da bude „ne”, pošto takav cilj neće generalno biti prihvatljiv za međunarodnu zajednicu i samim tim je nerealan. Međutim, ako se takozvana „dominacija” odnosi na aktivno podsticanje Inicijative „Pojas i put” i aktivnu ulogu Kine u Inicijativi, onda bi odgovor trebalo da bude „da”. Kina je ta koja je predložila Inicijativu „Pojas i put”. Kao odgovorna svetska ekonomska sila, Kina treba aktivno da promoviše Inicijativu „Pojas i put” i da uloži maksimalan trud da u okviru Inicijative iskoristi sve vrste ekonomskih i političkih resursa, jer ova Inicijativa ima za cilj da uspostavi novi mehanizam za zajedničku korist i saradnju u kojoj svi dobijaju. Stoga je uloga predvodnika koju je preuzela Kina korisna i neophodna za sve zemlje koje su deo Inicijative. Uloga predvodnika Inicijative „Pojas i put” je i odgovornost koju Kina treba da preuzme kao nastupajuća svetska sila.

Inicijativa „Pojas i put” ne samo da unosi inovacije u mehanizam globalnog sinergističkog razvoja i sistem međunarodne saradnje, već predstavlja i „kinesko rešenje” za podsticanje saradnje u kojoj dobijaju sve strane i rešavanje problema vezanih za razvoj sa kojima se suočava savremeni svet. Proučavanje koristi i inovacija Inicijative „Pojas i put” može pomoći svim zemljama koje su njen deo da steknu temeljno razumevanje inicijative u zajedničkom naporu da se unutar nje postignu svi zajednički ciljevi.

*Naručilac:
Meiđing*